
PILIERE GLOBÁLNEHO EKONOMICKÉHO SYSTÉMU

Medzinárodný menový fond
Svetová banka
Svetová obchodná organizácia

POLb1010 Evropská unie a mezinárodní
organizace

JS 2024

Michal Tóth

MEDZINÁRODNÝ MENOVÝ FOND - VZNIK

- WWI a WWII – politický a **hospodársky chaos**, **Veľká hospod. kríza**
- potreba spolupráce - snaha o vytvorenie **globálneho economic. systému** (zabráni vojnám)
- už Woodrow Wilson → neuspel
- 1944 – Konferencia OSN v **Bretton Woods** (USA) – 3 týždne po vylodení v Normandii – 44 krajín (vrátane Československa)
 - cieľ: vytvoriť rámec pre medzinárodnú **ekonomickú spoluprácu a obnovu** po konci WWII.
 - vyhnúť sa uzatvoreným/izolovaným vzájomne súperiacim ekonomikám
 - zabrániť opakovaniu ekonomických chýb vedúcich k hospodárskej kríze v 30. rokoch → **vojna**
 - nedostatočná regulácia trhov, špekulácie → krach US burzy,
 - **dodržiavanie „zlatého štandardu“** - peniaze v obehu musia byť kryté zásobami zlata → nemožnosť tlačiť peniaze a stimulovať ekonomiku, fluktuácia kurzov mien
- → **fixné výmenné menové kurzy** → zabráni sa fluktuáciám (= finančnému chaosu)

- → **dve nové medzinárodné inštitúcie:**
 - **Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (→ Svetová banka)** – financovanie obnovy západ. Európy
 - **Medzinárodný menový fond** – riadenie medzinárodného menového systému
- → tzv. **Brettonwoodsky menový systém:**
 1. **režim fixných výmenných kurzov** – mena každého člena pevný výmenný kurz voči US doláru – možnosť úpravy o 1 %
 - cieľ: predchádzanie veľkým výkyvom kurzov
 2. **US dolár ako hlavná rezervná mena, krytá zlatom** - USA najväčšie zásoby zlata (fixný kurz výmeny USD vs. zlato: 35 USD = 1 unca zlata (cca 30g))
 - cieľ: udržať dôveru v menu (zlato vnímané ako stabilná hodnota), všetky meny nepriamo kryté zlatom → stabilita menového systému
 3. **vytvorenie MMF** – riadenie tohto systému
 4. → **stabilizácia extrémnych výkyvov** výmenných kurzov → hospodársky rast a rozvoj svetového obchodu

HLANÉ ÚLOHY A CIELE MMF

- **podpora menovej stability**
 - rámec pre správu výmenných kurzov
 - udržiavanie poriadku v medzinárodnom menovom systéme
 - dohľad nad dodržiavaním pravidiel výmenných kurzov
 - zabraňovanie devalváciám mien (→ hospodárske problémy)
- **finančná asistencia**
 - poskytovanie dočasných **úverov** členom, ktorí mali problém s platobnou bilanciou
 - **cieľ:** vyhnúť sa zásahom do ekonomík s potenciálne širšími negatívnymi dôsledkami
- **podpora ekonomickej spolupráce**
 - dialóg a **koordinácia** menovej politiky členských štátov
 - **cieľ:** zabrániť medzinárod. ekonomickým konfliktom (→ vojenským konfliktom), zvyšovanie efektívnosti globálnej ekonomiky
- **technická pomoc a rozvoj kapacít**
 - školenia (lepší výber daní, nastavovanie úrokových sadzieb,...), pomoc pri reformách daňových systémov, zlepšovanie zberu ekonomických dát a analýz (správne štatistické informácie ako kľúč k ekonomickému rastu)
 - **cieľ:** posilniť inštitucionálne a administratívne schopnosti → ekonomický rozvoj
- zmeny vo finančnom systéme a podobe ekonomiky v priebehu času → zmena spôsobu ako tieto ciele dosiahnuť

SDR allocations: COVID-19 vaccine purchase example

Step 1: Allocation of SDRs

The IMF allocates SDRs. Country A receives an amount in proportion to its share in the IMF.

Step 2: Trade SDRs for currency

Country A can exchange its SDRs with Country B for foreign currency reserves.

Step 3: Acquire vaccines

Country A can then use these foreign currency reserves to purchase vaccines.

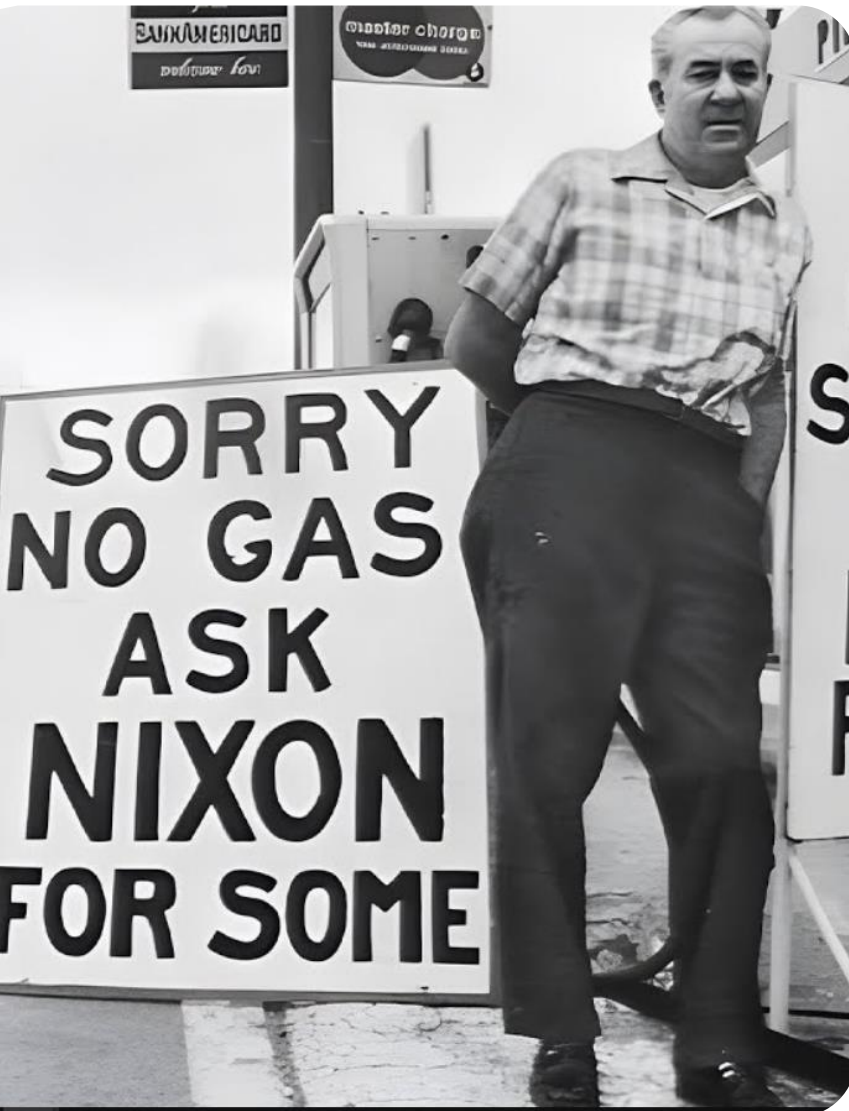
ĎALŠÍ VÝVOJ MMF

- **1967** – pozmenená pôvodná dohoda o MMF
- **zavedené „zvláštne práva čerpania“** (Special Drawing Rights - SDR)
 - SDR – medzinárodná rezervná „virtuálna“ **mena vytvorená MMF** – reakcia na obavy z nedostatku rezerv zlata a dolára
 - SDR pomáhajú krajinám v čase, keď potrebujú dodatočné financie – ekonomické problémy, splatenie medzinár. dlhov...
 - **v čase krízy** môže MMF poskytnúť členskej krajine SDR, a tie môžu byť **zmenené napr. za USD alebo EUR** (medzi štátmi navzájom)
 - SDR prideľované členom MMF na základe kvót (veľkosť ekonomiky, príspevky do MMF, HDP, ...)
 - **cieľ SDR:** udržať globálnu finančnú stabilitu poskytovaním likvidity v čase kríz
 - **vyžitie:** finančná kríza v 2009/pandémia COVID-19 v 2021 (alokácia SDR v hodnote 650 miliárd USD na boj s pandémiou a obnovu)
 - hodnota SDR – odvodená od aktuálnej hodnoty EUR, GBP, USD, jenu a čínskeho juanu (od 2016) - apríl 2024: 1 SDR = 1.23 EUR

MMF a ROZPAD BRETTONWOODSKEHO SYSTÉMU

- 60. roky – **nedostatok zlatých rezerv USA** na krytie dolára
 - sociálne výdaje, vojna vo Vietname → nárast množstva USD v obehu
 - obavy o schopnosť USA garantovať zmeniteľnosť dolára na zlato
 - → strata dôvery v pevný kurz dolára voči zlatu
 - → štáty MMF – masívne vymieňanie dolárov za zlato → ďalšie znižovanie US zásob zlata
 - rastúca inflácia v USA (pevný výmenný kurz znemožňoval zásahy)
- 1971 – „Nixon shock“ – **pozastavenie konvertibility dolára na zlato**
 - ukončenie zlatého štandardu → **znefunkčnenie bretonwoodskeho systému**
- koniec fixných zmenných kurzov → prechod **na systém plávajúcich kurzov** (platí dodnes – kurz meny voči mene ovplyvňuje trh)
- **úprava úloh a poslania MMF** → miesto zániku **posilnenie pozície** v glob. ekonomike
 - väčšia volatilita kurzov = väčšia potreba **monitorovať finančné trendy**
 - väčšie **zameranie na individuálne menové politiky** (aby boli makroekonomické politiky členov v súlade s plávajúcim kurzovým systémom)
 - väčšia neistota, častejšie krízy → **viac finančnej pomoci členom**

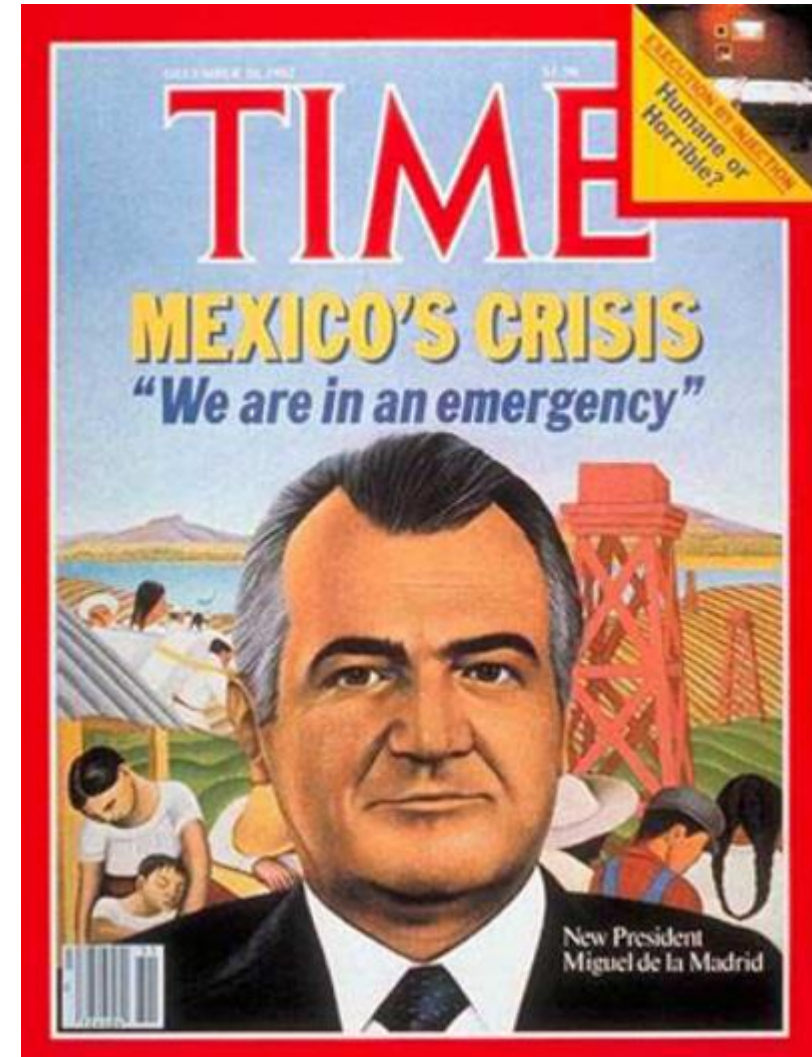

MMF A ADAPTÁCIA NA NOVÚ MENOVÚ REALITU

- **1976** – Jamaica Agreement
 - formálne ukončenie systému pevných kurzov, plávajúce kurzy ako štandard pre menovú výmenu
 - MMF – monitorovanie plávajúcich kurzov, poskytovanie poradenstva
- **koniec 70. rokov a ropná kríza**
 - pokles hodnoty dolára + vojna medzi Izraelom a arab. susedmi (embargo na vývoz ropy do krajín podporujúcich Izrael (USA)) + zníženie ťažby → málo ropy → **vysoká cena**
 - **MMF** – finančná pomoc rozvojovým krajinám zasiahnutých ropnou krízou (krátkodobé pôžičky - Turecko, Pakistan, India)
- narastajúca globalizácia svetovej ekonomiky → MMF čoraz **viac nútený riešiť veľké finančné krízy** (miesto malých individuálnych problémov)

• 80. roky a dlhová kríza

- 1980-1982 – prudký pokles hospodárskeho rastu množstva rozvojových krajín, najmä Latinská Amerika (Argentína, Mexiko, Brazília)
- → nárast dlhov (+ zvýšenie úrok. sadzieb), neschopnosť ich splácať → **riziko zrútenia celého medzinárod. finanč systému**
- **rýchla reakcia MMF** → 3,6 mld. SDR pre Mexiko, 5 mld. pre Brazíliu (podmienka prísnych hospodárskych reforiem)
- **výrazná kritika MMF**
 - reformy vyžadované MMF často viedli k chudobe, **nezamestnanosti**, zníženiu sociálnych služieb (zdravotná starostlivosť atď.)
 - **pretláčanie neoliberálneho prístupu** (liberalizácia trhov, deregulácia, privatizácia, redukcia role štátu v ekonomike), **nerespektovanie sociálneho a kultúrneho kontextu**
 - krátkodobá pomoc, dlhodobý horizont skôr **destabilizácia a zhoršenie economic. situácie**
- → posilnenie vplyvu MMF na globálnu ekonomiku

新	涨跌%	成交量	股票名称
6.84	9.28	91274	万通地产
6.12	9.20	82735	*ST成城
6.09	10.04	62283	延长化建
---	---	---	两面针
5.32	9.98	157750	南纺股份
0.09	5.08	34935	冠农股份
2.88	9.99	77105	中恒集团
3.40	9.39	52237	鑫科材料
5.72	9.92	14333	汇能资源
7.38	9.11	52529	大首湖股份
3.79	6.06	22472	首旅酒店
2.90	8.31	65431	首农食品
7.94	8.63	67451	凯乐科技
7.10	8.39	104993	凯光照明
5.07	9.54	159429	凯光股份
0.46	9.98	47873	ST景谷
5.95	9.98	147355	北京城建
1.25	10.00	35	北海药业
9.71	9.42	33	国电南自
---	---	---	赣
9.0	96	294	

MMF A KONIEC STUDENEJ VOJNY

- **90. roky** – rozpad sovietskeho bloku → nárast členov MMF
 - nové úlohy pre MMF – **pomoc pri prechode od riadenej ekonomiky** tržnej a integrácia do globálnej ekonomiky (finančná pomoc, technická pomoc, poradenstvo, ...)
 - MMF hlavným zdrojom financovania tranzitívnych ekonomík
- 1994 – opäť finančná kríza v Mexiku
 - hrozba nesplácania dlhov, **obava z novej dlhovej svetovej krízy**
 - MMF opäť zasahuje (jediný, kto môže pomôcť v takom veľkom rozsahu) – pomoc desiatkami miliárd USD
- 1997 – finančná kríza v juhovýchodnej Ázii
 - Thajsko, Malajzia, Filipíny, Južná Kórea, ...
 - vážna globálna kríza
 - **IMF poskytuje rozsiahle finančné zdroje** (opäť záväzok k reformám)
 - → **kritika** (zníženie životnej úrovne, zvýšenie sociálnej nestability)
- koniec 90. rokov – finančná kríza v Rusku, Brazílii

MMF A NOVÉ MILÉNIUM

2008-2009 – globálna finančná kríza

- najhoršia od čias Veľkej hospodárskej krízy
- kolaps trhu s nehnuteľnosťami (hypotekárneho systému) v USA → bankové zlyhania (rizikové hypotéky balili do komplexných finančných produktov a predávali investorom po celom svete) → straty vo finančnom systéme
- **MMF zo začiatku stál bokom** (prílišná orientácia na rozvojové krajiny), žiaden tlak na USA, „zatváranie očí“ pred problémami rozvinutého sveta
- MMF – **poskytovanie zdrojov** najviac zasiahnutým krajinám (Grécko, Portugalsko, Írsko..) – dokop **viac ako 1 bilión USD**
- kritika MMF, že krízu včas neodhalil

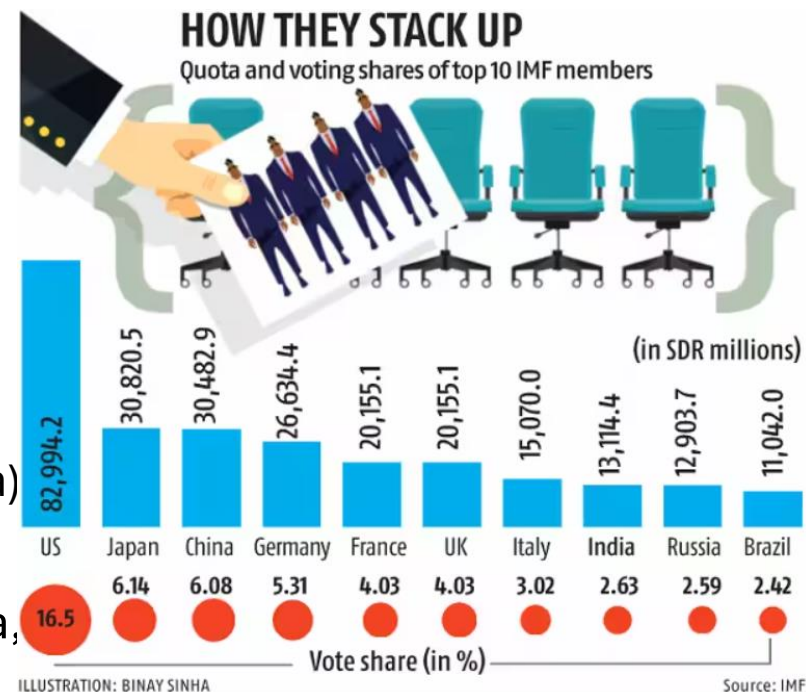
2020-2021 – reakcia na pandémiu COVID-19

- lockdowny, obmedzenie medzinárod. obchodu, kolaps cestovného ruchu → ekonomický šok
- MMF - **klúčová rola pri zmierňovaní dopadov:**
 - núdzové úvery (rýchle a bez ďalších podmienok)
 - vyše 100 mld. USD pre 86 krajín

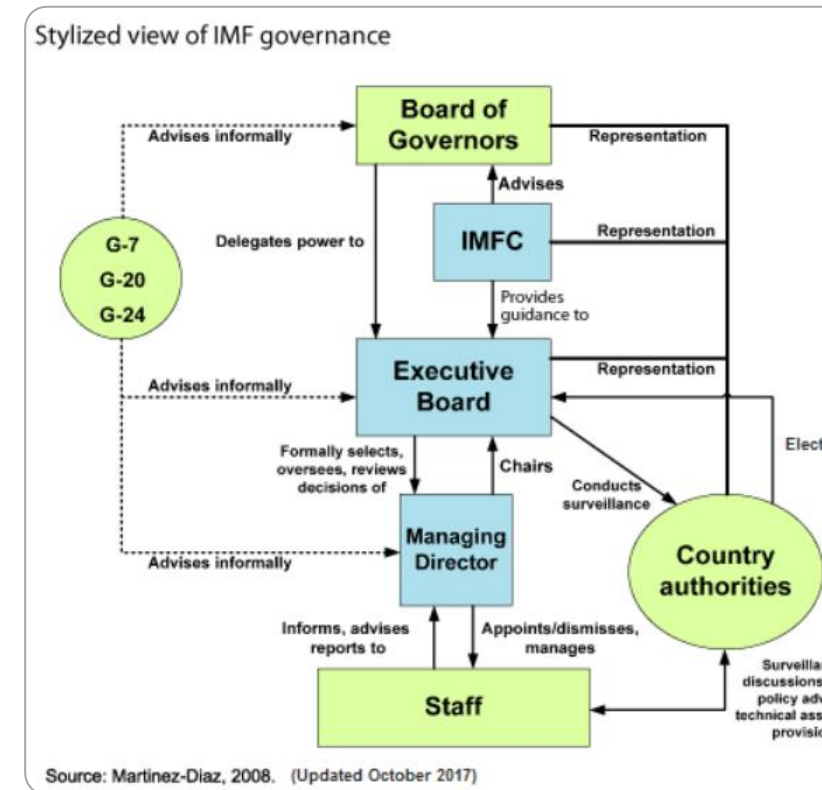
ŠTRUKTÚRA A HLAVNÉ ORGÁNY MMF

- 190 členov (2024), sídlo Washington, D.C.
 - nie je členom: Severná Kórea, Lichtenštajnsko, Monako, Taiwan, Kuba, Vatikán, Východný Timor
 - každý člen pridelenú „**kvótu**“ (stavebný kameň fungovania MMF)
 - určuje:
 1. objem peňazí, ktoré musí krajina poslať do rozpočtu MMF
 2. objem peňazí, ktoré si môže požičať
 3. objem SDR, ktoré môžu byť krajine alokované
 4. silu krajiny pri hlasovaní
 - 100 % kvót sa prerozdelení medzi všetkých členov na základe makroekonomických ukazovateľov – **ekonomickej sily krajiny** (HDP, kúpna sila, zadlženie, otvorenosť ekonomiky ...)
 - aktualizácia každých 5 rokov (naposledy 2023)
 - USA: 16.5, Čína 6.08, Japonsko 6.14 (diskusia o revízii rozdeľovania)
 - CZ: 0.46, SK: 0.23

1954 – ukončenie členstva Československu (menová reforma bez ohlásenia, konzultácii) - obnovenie až 1990

- **Rada (zbor) guvernérov** (*Board of Governors*)
 - najvyšší orgán
 - každý člen = 1 guvernér (typicky guvernér centrálnej banky/MinFin) a jeho alternát (CZ: Aleš Michl, SK: Peter Kažimír)
 - schádza sa 1x do roka
 - hlasovanie na základe systému kvót
 - **rozhodovanie o kľúčových otázkach:**
 - politiky MMF a finančné operácie
 - prijímanie nových členov
 - určovanie výšky členských kvót
- **Výkonná rada (zbor)** (*Executive board*)
 - každodenná agenda/operácie
 - 24 riaditeľov (volení Radou guvernérov na 2 roky)
 - 8 krajín ma vlastného riaditeľa (USA, Čína, VB, Rusko, Japonsko, Saudská Arábia, Francúzsko, Nemecko), ostaté krajiny spojené do skupín so spoločnými riaditeľmi
 - posudzuje a schvaľuje žiadosti o úvery, nastavuje podmienky čerpania, monitoruje ekonomický vývoj členov, ...

- **Generálny riaditeľ/ka**

- najvyšší výkonný úradník
- zásadný vplyv na smerovanie MMF
- volený na 5 ročné obdobie Výkonnou radou
- vedie fond, formuje a presadzuje politiky, reprezentuje,..
- od 2019 - Kristalina Georgieva (Bulharsko)
- nepísané pravidlo – GR vždy z Európy

- **2 poradné výbory:**

Medzinárodný menový a finančný výbor (*International Monetary and Financial Committee – IMFC*)

- 24 členov (z Rady guvernérov) – ako vo výkonnej rade → silné štáty svojho, ostatní po skupinách
- bez formálnych rozhodovacích právomocí
- monitoring a poradenstvo ostatným orgánom

Výbor pre rozvoj (*Development Committee*)

- 24 členov (z Rady guvernérov)
- spoločný spolu s WB (koordinácia aktivít)
- správy Rade guvernérov o otázkach rozvojových krajín

KRITIKA MMF

- **podmienenosť úverov** („IMF conditionality“)
 - poskytovanie fin. pomoci spojené s **prísnyimi podmienkami**
 - požiadavka rozsiahlych economic. reforiem (úspory, privatizácia, deregulácia)
 - výsledok (?): hospodárska recesia → nezamestnanosť → sociálne nepokoje
 - **zvyšovanie nerovnosti a chudoby a nerovnosti**
 - „Institute for Misery and Famine“
- **netransparentnosť a zastúpenie**
 - netransparentnosť rozhodovacích procesov
 - rozhodnutia za zatvorenými dverami, niektoré krajiny bez priameho zástupcu vo Výkonnej rade
 - nerovnomerný vplyv krajín na rozhodovanie – **USA de facto právo veta**
 - obmedzený prístup k dokumentom a analýzám
- **strategické zlyhania a neúspechy**
 - **kríza v Argentíne** na konci 90. rokov
 - požiadavka MMF naviazať kurz fixne pesa na dolár (podmienka úveru) neskôr obmedzila možnosti pružne reagovať na zmeny v ekonomike
 - požiadavka úsporných opatrení ešte viac zhoršila situáciu → **bankrot**
 - neskorá reakcia na globálnu finančnú krízu v 2008-2009

THE WORLD BANK

- 5 inštitúcií
- dokopy známych pod označením Skupina Svetovej banky (World Bank Group)
- cieľ: **zníženie chudoby** prostredníctvom podpory udržateľného ekonomického rastu

SPOLUPRÁCA S VLÁDAMI

Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD)

financovanie stredne-príjmových rozvojových krajín

Medzinárodné združenie pre rozvoj (IDA)

financovanie nízko-príjmových rozvojových krajín

dokopy označenie „Svetová banka“

SPOLUPRÁCA SO SÚKROMNÝM SEKTOROM

Medzinárodná finančná korporácia (IFC)

investície a poradenské služby na podporu rozvoja súkromného sektora

Mnohostranná agentúra pre investičné záruky (MIGA)

podpora prílevu zahraničných investícií do rozvojových krajín

TRIBUNÁL

Medzinárodné centrum pre riešenie investičných sporov

riešenie investičných sporov medzi krajinami a zahranič. investormi

SVETOVÁ BANKA - VZNIK

- 1944 – Konferencia OSN v **Bretton Woods**
- rámec pre medzinárodnú **ekonomickú spoluprácu a obnovu**
- → **vznikli: MMF a Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj – IBRD** (→ Svetová banka)
 - venovaná len okrajová pozornosť ku koncu konferencie
 - cieľ: **obnova ekonomík** krajín zničených vojnou a **zvýšenie hospodárskeho rozvoja rozvojových krajín**
 - pôvodne 38 členov
- prvá pôžička – 1947 Francúzsko
- **1947** – Marshallov plán → preorientovanie WB z Európy na financovanie projektov **po celom svete** (energetika, zavlažovanie, doprava – prvá mimoeurópska pôžička – 1948 Chile – vodné elektrárne)
- zo začiatku:
 - zameranie **hlavne na pomoc členom** (= vládam)
 - podpora **veľkých infraštruktúrnych projektov**, ktoré dokážu generovať **zisk** (požičiavanie s nízkym úrokom → mierny zisk na pokrytie chodu Banky)

-
- postupné zmeny:
 - **1957 – Medzinárodná finančná korporácia (IFC)**
 - podpora rozvoja pomocou naštartovania **súkromného sektora**
 - **1960 – Medzinárodné združenie pre rozvoj (IDA)**
 - pomoc najchudobnejším krajinám
 - veľmi výhodné podmienky (nulový alebo nízky úrok, dlhá doba splatnosti – až do 40 rokov)
 - **kritika** – poskytovanie pomoci „problémovým“ krajinám (rasistický režim v JAR, diktátorské režimy v Paraguaji a Argentíne – korupcia)
 - → zameranie z **„fyzického“ kapitálu** (infraštruktúrne projekty) na **„ľudský“ kapitál** (sociálne projekty) → odstraňovanie chudoby (nové továrne a elektrárne neodstraňovali ľudskú biedu)
 - **60.-80. roky**
 - nové sektory podpory: životné prostredie, rozvoj vidieka, pitná voda, hygiena, vzdelávanie
 - podmienka environmentálnych záruk pri podpore projektov
 - poradcovia už nie len ekonómovia, ale aj antropológovia, sociológovia, ekológovia, ...

• 80.-90. roky

- finančné krízy (ropné šoky), dlhové krízy, ..
- **úpravy v podmienkach pomoci:** finančná pomoc výmenou za ekonomické reformy – daňové reformy, privatizácia, deregulácia ... → **kritika za prehľbovanie chudoby**
- silnejší dôraz na **environmentálne** štandardy
- **rozpad ZSSR** – pomoc preorientovať ekonomiku

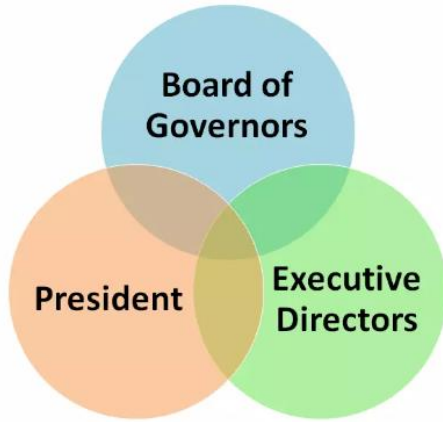
• 2000s – súčasnosť

- dôležitá rola pri **dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja** (Agenda 2030)
- hlavne projekty na:
 - odstraňovanie chudoby
 - ochrana životného prostredia
 - ochranu zdravia („boj“ s HIV/AIDS, ebolou...)
 - podporu vzdelávania a rodovej rovnosti
 - rozvoj v oblasti technologických inovácií a digitalizácie
- pandémie covid-19 – financovanie vakcín chudobným krajinám

HLAVNÉ ORGÁNY SVETOVEJ BANKY

- Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj (IBRD) a Medzinárodne združenie pre rozvoj (IDA) (**tj. Svetová banka**) majú rovnakú štruktúru (totožné vedenie) ako Skupina Svetovej banky (neplatí pre IFC, MIGA, ICSID)
- 189 (IBRD)/174 (IDA) členských štátov (= majiteľov/akcionárov), podmienka byť zároveň v MMF
- príspevky aj rozhodovacia sila **podľa kvót** (sila ekonomiky) - nie až tak komplexný výpočet ako v MMF
- financie od členov, výhodné pôžičky na svetových trhoch (vysoký rating), vydávanie dlhopisov, granty a dary (korporácie, filantropi)
- projekty diskutované s MMF
- dlžníci (členské krajiny) **povinné splácať aj v prípade neúspešnosti** projektov
 - **kritika** – peniaze rozvojovým krajinám sa vracajú hneď západu (projekty realizované nadnárod. korporáciami)
- **Rada (zbor) guvernérov** (*Board of Governors*)
 - každý člen = jeden guvernér (a zástupca) (guvernér centrálnej banky/MinFin)
 - zasadá 1x do roka (spolu s Radou guvernérov MMF)
 - strategické rozhodnutia
 - väčšina rozhodnutí delegovaná na Zbor výkonných riaditeľov

Organisational Structure of the World Bank

- **Rada (zbor) výkonných riaditeľov**
 - manažment banky
 - bežný chod banky, bankové operácie, poskytovanie úverov, získavanie financií,...
 - 25 riaditeľov – 5 je menovaných (USA, VB, Japonsko, Nemecko, Francúzsko), 20 sa volí (skupiny štátov)
 - predsedá jej **Prezident banky**

- **Prezident**
 - hlavný výkonný riaditeľ (volený Radou výkonných riaditeľov)
 - zodpovedný za celkové vedenie banky
 - pravidlo – vždy z USA (najväčší akcionár banky), na 5 rokov
 - od 2023 - **Ajay Banga** (pôvodom z Indie)
 - určuje strategické smerovanie banky, reprezentuje na medzinárodnej úrovni
 - získava financie pre WB (členské štáty, finančné trhy, darcovia)
 - významný vplyv na globálnu rozvojovú politiku

KRITIKA SVETOVEJ BANKY

- **nedostatočná reprezentácia krajín globálneho Juhu**
 - rozhodovanie na základe finančných príspevkov → **nerovnosť** v hlasovacích právach
 - → rozvojové krajiny (hlavní klienti SB) **obmedzené rozhodovacie možnosti** (pri politikách a projektoch, ktoré ich priamo ovplyvňujú)
 - → sledované skôr záujmy bohatých krajín, než potreby prijímajúcich krajín
 - nedostatočné zastúpenie v riadiacich orgánoch
- **podmienenosť úverov**
 - náročné podmienky, nezohľadňujú kontext krajiny, **prehlbujú existujúce sociál. a ekonomic. nerovnosti**
- **environmentálne a sociálne vplyvy**
 - financovanie projektov s negatívnym environmentál. (ničenie ekosystémov) a sociálnym vplyvom (nútené vysídľovanie, porušovanie LP,..)
 - **priehrady na rieke Narmada v Indii** (vysídľovanie bez adekvát. odškodnenia, strata úrodnej pôdy) → protesty → ukončenie financovania v 1993

KRITIKA SVETOVEJ BANKY II.

- **ropovod medzi Čadom a Kamerunom** (narušenie biodiverzity, zničené zdroje vody, pôda, presídľovanie, bez hospodárskych výhod pre miestne obyvateľstvo, zvýšenie cien, korupcia – nákup zbraní Čadskou vládou)
- **palmové plantáže v Indonézii** (odlesňovanie, ohrozenie orangutanov, konflikty s domorodými komunitami)
- **vodná elektrárň a priehrada Belo Monte v Brazílii** (vysídľovanie, narušenie ekosystému Amazónie,...)
- **výstavba diaľnic v Brazílskej Amazónii** (odlesňovanie, erózia pôdy, presídľovanie vyvolalo epidémiu malárie)
- **korupcie, sprenevery, neefektívne čerpanie**
 - odlievanie peňazí na súkromné účty v diktátorských režimoch (Zair, Kongo)
 - nákupy zbraní (Čad)
 - úplatky (India)
 - nákup luxusných áut pre miestnych úradníkov miesto liekov proti AIDS (Keňa)

WORLD TRADE
ORGANIZATION

Kanadský diplomat Dana Wilgress pri podpise Všeobecnej dohody o clách a obchode. Nasledujúci rok bol zvolený za prvého predsedu zmluvných strán GATT.

SVETOVÁ OCHODNÁ ORGANIZÁCIA

- jediná globálna medzinárodná organizácia venujúca sa **pravidlám obchodu medzi štátmi**
- **cieľ:** regulácia medzinárodného obchodu
- → aby svetový obchod prebiehal čo „najplynulejšie, najpredvídateľnejšie a čo najvoľnejšie“
- **vznik:** 1995 v Marrakéši (Maroko), 123 zakladajúcich krajín, (dnes 164), sídlo v Ženeve
- **nahradila a rozšírila zmluvu GATT** (*General Agreement on Tariffs and Trade* - Všeobecná dohoda o clách a obchode)
 - 1947 - konferencia v Bretton Woods
 - myšlienka vzniku medzinárodnej organizácie na zjednodušenie medzinárodného obchodu
 - **cieľ: ukončenie obchodného protekcionizmu → zníženie ciel a bariér** → naštartovanie ekonomiky po WWII
- GATT nebola formálne medzinárodnou inštitúciou (nemala členov), ale mnohostrannou zmluvnou dohodou (reálne vystupovala ako MO)

GATT: 4 hlavné pravidlá medzinárodného obchodu (platí aj vo WTO):

1. ochrana domáceho hospodárstva výhradne tarifnými bariérami

- zákaz používania dovozných kvót, importných licencií, .. (regulácie a obmedzenia)
- na ochranu domáceho trhu (pred konkurenciou) sa môžu používať len tarifné bariéry (**dovozné clá**)
- tarifné opatrenia majú „len“ priamy dopad na cenu, netarifné komplikujú medzinárodný obchod

2. znižovanie tarifných bariér a zákaz ich opätovného zvyšovania

- postupné znižovanie ciel (až úplné odstránenie)

3. určovanie obchodných podmienok podľa pravidla najvyšších výhod

- „most-favoured-nation“ (pravidlo/doložka „najvyšších výhod“)
- ak krajina poskytne obchodné úľavy alebo privilégia jednej krajine, musí ich poskytnúť všetkým členom
- → spravodlivosť pri obchodovaní
- **výnimka:** regionálne bloky krajín (napr. EÚ) môžu medzi sebou uplatňovať výhodnejšie obchodné podmienky

4. národné zaobchádzanie

- ak už je tovar importovaný, má sa s ním zaobchádzať ak s domácim tovarom
- → zabránenie vytvárať vnútroštátne predpisy diskriminujúce import (dane)

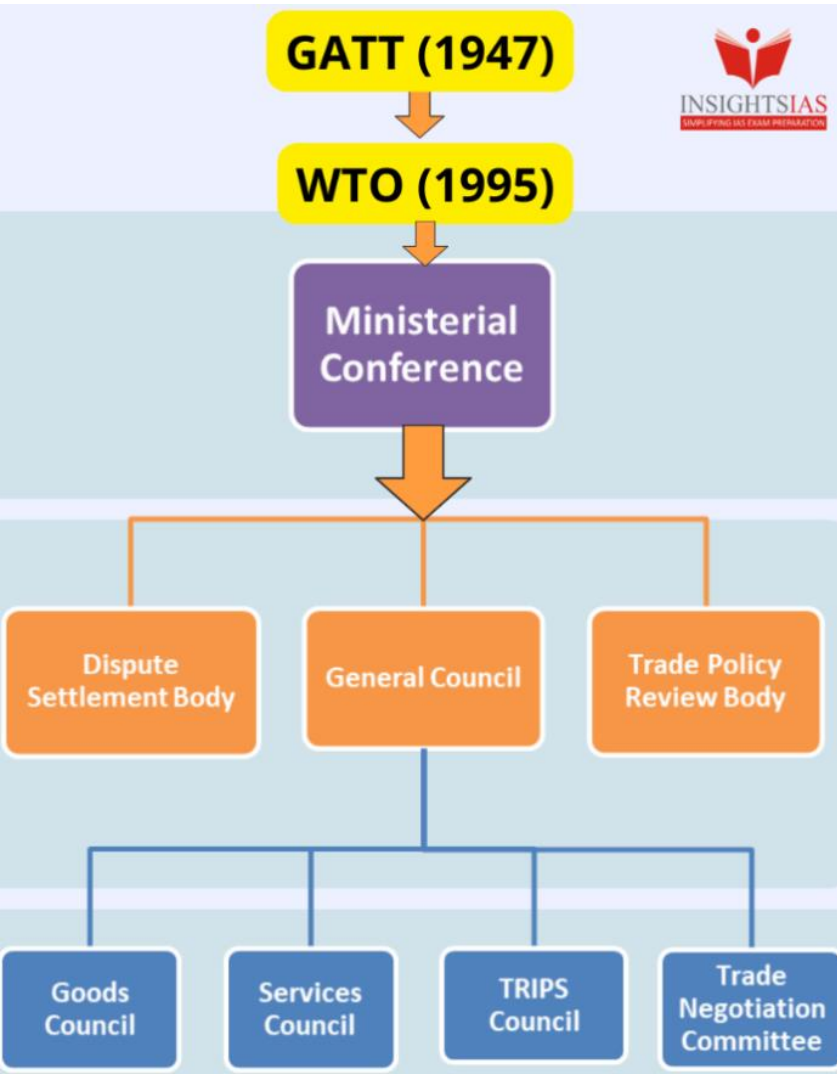

OD GATT KU WTO

- GATT pôvodne ako **dočasná dohoda** na reguláciu medzinárod. obchodu
- cieľ (zníženie ciel a bariér) sa mal dosiahnuť prostredníctvom série rokovaní - „**obchodných kôl**“, napr.:
 - **Kennedyho kolo (1964-1967)**: zameranie na ďalšie znižovanie ciel, riešenie problematiky antidumpingových pravidiel
 - **Tokijské kolo (1973-1979)**: znižovanie ciel a obmedzenia netarifných bariér, ako sú kvóty a dovozné licencie (ale zároveň zvýšenie ciel na dovoz poľnohospodár. výrobkov do EHS)
 - **Uruguajské kolo (1986-1994)**: najdlhšie a najkomplexnejšie kolo, okrem tradičných obchodných otázok aj nové témy (služby, práva duševného vlastníctva, poľnohospodárstvo), **viedlo k vytvoreniu WTO**.
- narastajúca globalizácia svetového obchodu, potreba riešiť nové témy, nielen obchod s tovarom (služby, duševné vlastníctvo)
- GATT neschopná riešiť obchodné spory (nejasné pravidlá, nevynútiteľné)
- potreba vytvoriť komplexnejšiu, právne záväznú formu medzinárodnej obchodnej organizácie → **WTO** (1995)

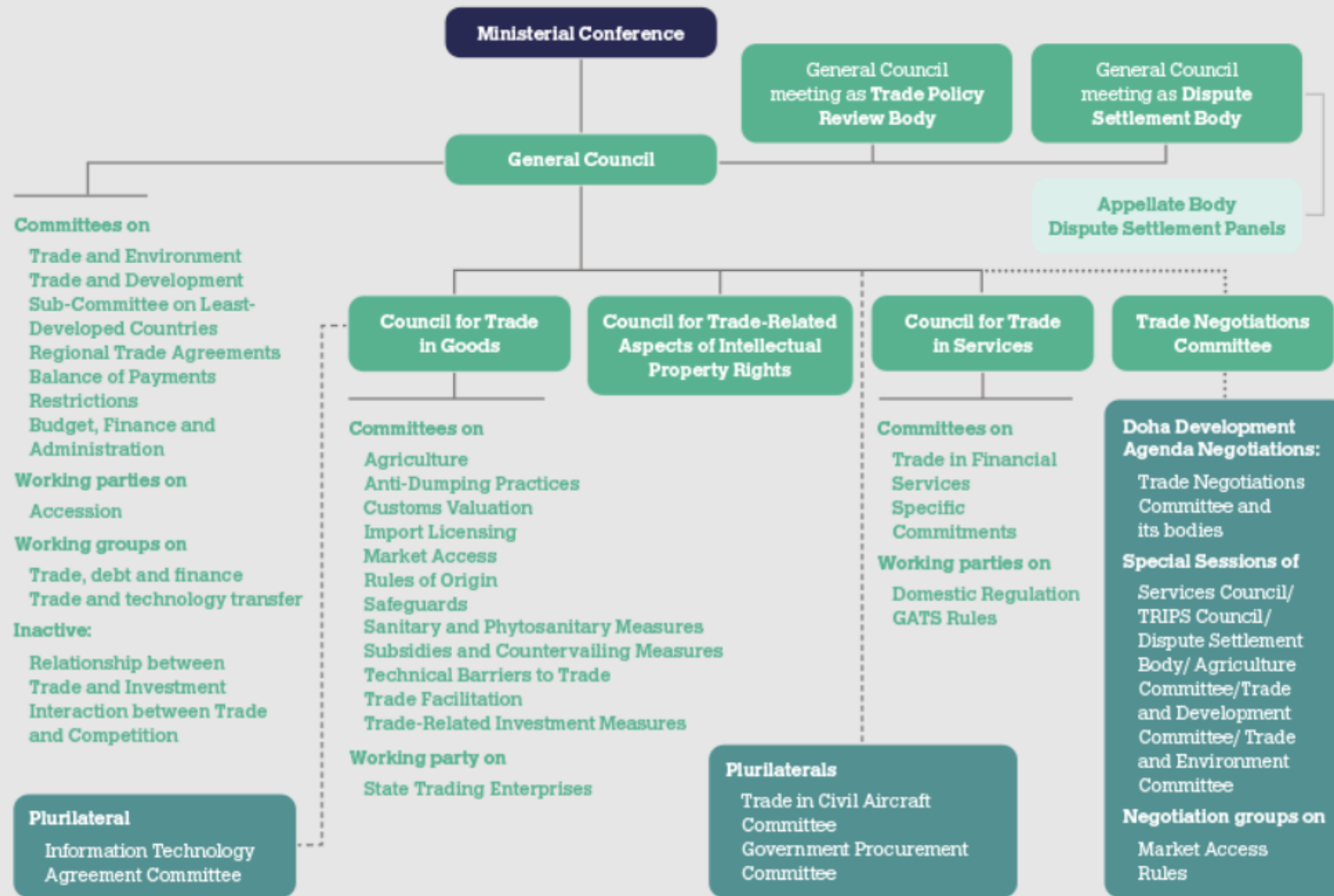
ŠTRUKTÚRA WTO

- GATT stále platná – od vzniku WTO jedna z kľúčových dohôd v rámci WTO (GATT ako **základný stavebný kameň** WTO)
- WTO 2024: **164 členov – 98 % svetového obchodu** (ďalších 25 krajín rokuje o členstvo)
- rozhodnutia prijímajú všetci členovia **konsenzom** (oficiálne vs. Green Room)
 - niekedy problematické → **zdĺhavé** jednania

Hlavné orgány:

- **Konferencia ministrov** (*Ministerial Conference*)
 - najvyšší rozhodovací orgán, zasadnutia raz za 2 roky
 - každý štát = 1 zástupca (typicky ministri hospodárstva/obchodu)
 - pripravuje agendu pre vyjednávanie – obchodné kolá
- **Generálna rada** (*General Council*)
 - druhý najvyšší orgán
 - zastúpený každý štát
 - schádza sa aspoň raz mesačne, každodenná agenda
 - stretáva sa zároveň ako:
 - **Orgán pre riešenie sporov** (*The Dispute Settlement Body*) – riešenie obchodných sporov medzi vládami
 - **Orgán pre preskúmavania obchodných politík** členov (*The Trade Policy Review Body*)

Key

- Reporting to General Council (or a subsidiary)
- Reporting to Dispute Settlement Body
- - - - - Plurilateral committees inform the General Council or Goods Council of their activities, although these agreements are not signed by all WTO members
- Trade Negotiations Committee reports to General Council

VÝSLEDOK PÔSOBENIA WTO/GATT

- nárast svetového obchodu v rokoch 1950-1999 takmer **20-násobne**
- od vzniku WTO (1995) – **4-násobný nárast** svetového obchodu
- **zníženie dovozných ciel** členských krajín v priemere o **15 %**
- vyše polovica svetového obchodu sa realizuje bezcolne (pred založením GATT svetové priemerné clá na úrovni 22 %)
- vyriešených **viac než 500 obchodných sporov**
- **podpora rozvojových krajín** – v 2020 cca 45% podiel na svetovom exporte
- **vytvorenie stabilného** obchodného prostredia

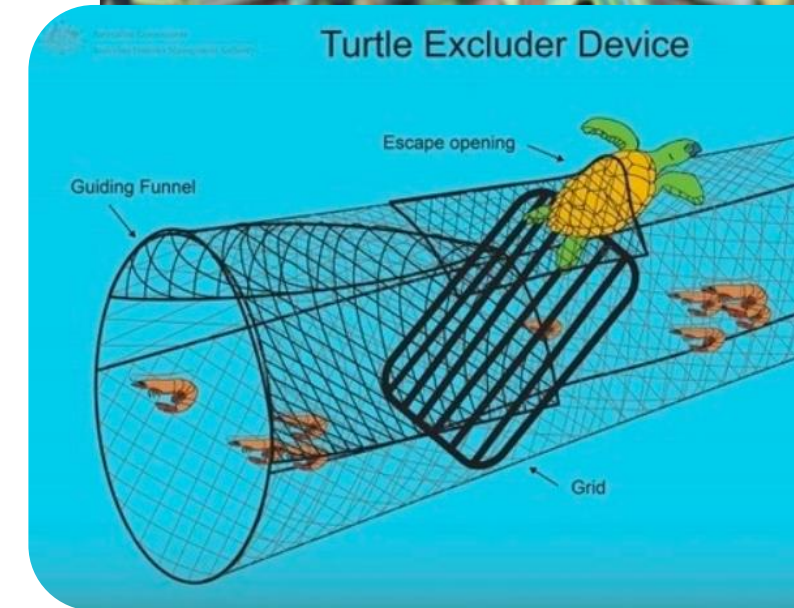

KRITIKA WTO

- **netransparentné/nedemokratické rokovania** – mechanizmus „Green Room“
 - neformálny mechanizmus pre dosiahnutie „konsenzu“
 - uzavreté rokovania s obmedzeným počtom účastníkov (vybraní na základe ich záujmov a schopnosti vyriešiť konkrétnu otázku)
 - Green Room meetings zvolávané generálnym riaditeľom WTO
 - zamerané na riešenie komplexných alebo kontroverzných obchodných otázok
 - cieľ: dosiahnuť konsenzus medzi malou skupinou kľúčových členských krajín → následne prezentovaný ostatným členom
 - obmedzuje vplyv menších a „slabších“ členov
 - → rozhodnutia nemusia odzrkadľovať skutočný globálny záujem a potreby všetkých členov WTO
 - verejnosť nemá žiadne slovo

• vplyv na životné prostredie

- deregulácia a voľný trh poškodzuje životné prostredie ako celok (ekonomická efektivita v rozpore s ochranou ŽP)
- voľný obchod = obchod bez obmedzení → zvýhodňovanie krajín s voľnejšími envirozákonmi → podnecovanie pretekov v znižovaní enviroštandardov
 - 90.roky: **Shrimp-Turtle Case**
 - snaha USA chrániť morské korytnačky (vedľajšia obeť pri love kreviet)
 - USA – importovať sa môžu len krevety lovené technológiou, ktorá neublíži korytnačkám
 - India, Thajsko, Malajzia a Pakistan podali žalobu pred WTO – USA podľa nich porušuje pravidlá WTO (nespravodlivé uprednostňovanie domácich producentov)
 - WTO – americké zákony v rozpore s pravidlami o nediskriminácii
- voľný obchod → nadmerná spotreba prírodných zdrojov

- **vplyv na pracovné podmienky, lokálnu ekonomiku a spoločnosť**
 - základná filozofia WTO je maximalizácia HDP, bez ohľadu na environmentálne a spoločenské dopady
 - liberalizácia medzinárod. obchodu (odstraňovanie prekážok) → súťaž medzi rozvojovými krajinami o získanie zahraničných investícií
 - ako vyhrať? → zníženie pracovných a sociálnych štandardov
 - tzv. „race to the bottom“ (preteky o dno/najnižšiu úroveň)
 - → znižovanie životnej úrovne v rozvojových krajinách
 - ohrozovanie lokálnych farmárov – podpora dovozu lacnejších tovarov
 - WTO obmedzuje schopnosť rozvojových krajín chrániť svoju krehkú ekonomiku (rozvíjajúci sa lokálny priemysel) → **nútené otvoriť svoj trh zahraničnej konkurencii** → zánik lokálnych podnikov
 - prísne pravidla ochrany duševného vlastníctva → vysoké ceny liekov v rozvojových krajinách (dohoda TRIPS umožňuje farmafirmám držať exkluzívne práva na výrobu liekov – nie je možné vyrábať lacnejšie generické verzie liekov počas doby platnosti patentu)
 - rozvojové krajiny → obmedzený prístup k liekom na boj proti HIV/AIDS, malárii, tuberkulóze